

ЎЗБЕКИСТОНДА ЎЗИНИ ЎЗИ БАНД ҚИЛИШ: РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ ВА СОЛИҚ ТИЗИМИДАГИ ЎРНИ

Файзиев Фаррух Абдуллахожаевич

Фискал институт “Солиқлар ва солиққа тортиш”

кафедраси доценти (PhD)

+99891418-03-80, ffayziev84@gmail.com

Аннотация: Ушбу мақолада ўзини ўзи банд қилган шахсларни солиққа тортишнинг хусусиятлари, мамлакатимиз қонунчилиги, жаҳон тажрибаси таҳлил қилиниб тегишли таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: профессионал фаолиятдан даромад, ўзини ўзи банд қилиш, томонидан вақтинчалик меҳнат гувоҳномаси, қулай солиқ ставкаси.

Аннотация: В данной статье проанализированы особенности налогообложения самозанятых лиц, законодательства нашей страны, мирового опыта и разработаны соответствующие предложения и рекомендации.

Ключевые слова: доход от профессиональной деятельности, самозанятость, временное разрешение на работу, льготная налоговая ставка.

Abstract: This article analyzes the features of taxation of self-employed persons, the legislation of our country, world experience and develops appropriate proposals and recommendations.

Key words: income from professional activities, self-employment, temporary work permit, preferential tax rate.

Халқаро молия фонди (IMF)нинг ҳисоботида кўра, бугунги кунда дунёда 90 фоиз корхоналар кичик ва ўрта бизнесга тегишли бўлиб, улар бутун дунёнинг 63 фоиз аҳолисини иш билан таъминламоқда, шунингдек ривожланган мамлакатларда хусусий тадбиркорликнинг ҳиссасига ялпи ички маҳсулотнинг 60 фоизи ва банд бўлган аҳолининг 50 фоиздан ортиқ қисми тўғри келмоқда.

Ўзбекистон Республикасида ўз-ўзини иш билан таъминлайдиган шахсларнинг солиққа тортиш тизими ривожланиш тарихи таҳлилига асосланиб, 2020 йилда жорий этилган ўзини ўзи банд қилган шахсларни солиққа тортиш тизимини таҳлил қилиб, унинг солиқ тизимидаги ўрнини кўриб чиқамиз.

Ўзбекистон Республикасида аҳолини иш билан таъминлаш, меҳнат бозорини ривожлантириш, ишсизликни камайтириш ва бу орқали иқтисодий юқори ўсиш суръатларини таъминлаш каби муаммолар республикамиз олимлари томонидан кенг тадқиқ этиб келинмоқда.

Ушбу мавзуларда тадқиқот олиб борган олимларимиздан Ш.Р.Холмуминов, К.З.Хомитов, Н.У.Арабов, А.Б.Хайитов, Ж.Х.Бобаназарова[1]лар ўзларининг илмий ишларида иқтисодий

модернизация қилиш шароитида меҳнат бозорини иқтисодий моделлар ва анализлар орқали таҳлил қилиб хулосалар берганлар.

П.М.Қаршибаевич, Усмонов Ямуродбек Дусмурот ўғли, Латипов Ашур Али Рустам ўғли ўзларининг ёндашувларида қишлоқ аҳолисининг камбағаллигини қисқартиришда иш билан бандлигини таъминлаш имкониятлари ўрганиб чиқилган. Шу билан биргаликда ишга жойлаштириш ва бандликни таъминлаш билан камбағалликни қисқартириш имкониятлари ҳам кўрсатиб ўтилган[2].

Рус олими Н.Е.Савенко ўзининг илмий ишларида ўзини ўзи банд қилган шахсларни махсус солиқ режимида кенг категория сифатида ўрганиб чиқди. Шунингдек “Профессионал фаолиятдан олинадиган даромад” тушунчасини изоҳлаб ёритиб ўтган [3].

Ш.Х.Дусияров томонидан ўзини ўзи банд қилишнинг бугунги кундаги амалиёти кенг ёритиб ўтилган [4].

Ф.А.Файзиев томонидан хизмат кўрсатишни рақамли трансформациялаш орқали ўзини ўзи банд қилганларни солиққа тортиш амалиётини кенг қўллашни тавсия этган [5].

Ўзбекистон Республикаси солиқ тизимида ўзини ўзи банд қилганларнинг таъсирини аниқлаш учун олдин унинг мамлакатимиздаги эволюцион ривожланишини кўриб чиқишимиз лозим.

Ўзбекистонда ўзини ўзи иш билан таъминлашнинг пайдо бўлишининг бошланиши 1990 йилларга тўғри келади. Айнан ўша пайтда саноат ва қишлоқ хўжалиги корхоналари ёпила бошлади, бу эса фуқароларни ҳеч бўлмаганда даромад келтирадиган иш қидиришга мажбур қилди. Шундай қилиб, ўзини ўзи иш билан таъминлаш аҳолининг ташқи муҳитнинг салбий таъсирига ижтимоий-иқтисодий мослашуви шаклларида бири бўлди. Ўзини ўзи иш билан таъминлашнинг кенгайишининг асосий сабаблари сифатида ишсизлик кўрсаткичларининг ўсиши, ишсизлик муаммосини ҳал қилишда фуқароларнинг тадбиркорлик ташаббусларини давлат томонидан етарли даражада қўллаб-қувватланмаганлиги деб ҳисоблаш мумкин.

Қонунчиликда биринчи марта ўзини ўзи банд қилиш бўйича кўрсатмалар Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 5 мартдаги “2019 йилда аҳоли бандлигини таъминлаш ва янги иш ўринларини ташкил этиш бўйича давлат буюртмаси тўғрисида” ги ПҚ-4227-сонли Қарорида кўрсатиб ўтилди. Унга асосан Ўзбекистон Республикаси Бандлик ва меҳнат муносабатлари вазирлиги Давлат солиқ қўмитаси билан биргаликда икки ой муддатда ўзини ўзи банд қилиш учун вақтинчалик меҳнат гувоҳномасини ишлаб чиқиш, бунда гувоҳнома эгаларига рағбатлантирувчи имтиёزلарни жорий этиш тартиби юзасидан Вазирлар Маҳкамасига таклиф киритиш вазифалари бериб

ўтилди. Имтиёзларни берилишида қуйидагилар ҳам назарда тутилиши белгилаб қўйилди:

- ўзини ўзи банд қилган фуқаролар томонидан вақтинчалик меҳнат гувоҳномаси учун тўлов амалга оширилган даврни меҳнат стажига киритиш;

- пенсия олиш ҳуқуқи юзага келгандан сўнг, вақтинчалик меҳнат гувоҳномаси орқали ўзини ўзи банд қилган фуқароларга пенсия тайинлаш тартибини жорий этиш;

2019 йил 9 июлда Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг “Ўзини ўзи банд қилган фуқаролар учун вақтинчалик меҳнат гувоҳномасини жорий этиш тўғрисида” ги 566-сон қарори эълон қилинди.

Қарорга асосан:

- 2019 йил 1 сентябрдан бошлаб ўзини ўзи банд қилган фуқароларга вақтинчалик меҳнат гувоҳномалари, уларнинг эгаларига меҳнат стажини ҳисобга олиш ва рағбатлантирувчи имтиёзлардан фойдаланиш ҳуқуқи берилишини назарда тутадиган тартиб жорий қилинди. Қарорга асосан ўзини ўзи банд қилган фуқароларга вақтинчалик меҳнат гувоҳномаси бериш тартиби тўғрисидаги Низом тасдиқланди.

- ўзини ўзи банд қилган фуқароларга вақтинчалик меҳнат гувоҳнома-лари бериладиган фаолият (хизматлар, ишлар) турлари рўйхати тасдиқланди.

Қарор билан белгиландики:

- меҳнат даромади олишга йўналтирилган жисмоний ва юридик шахсларга хизматлар кўрсатиш, ишларни бажариш бўйича шахсий меҳнати билан иштирок этишга асосланган фаолиятни мустақил амалга оширадиган, яқка тартибдаги тадбиркор сифатида рўйхатга олинмаган ва ўз фаолиятида ёллан-ма ходимлар меҳнатидан фойдаланмайдиган жисмоний шахслар меҳнат стажини ҳисобга олиш ва рағбатлантирувчи имтиёзлардан фойдаланиш ҳуқуқи билан вақтинчалик меҳнат гувоҳномалари бериладиган фуқаролар - ўзини ўзи банд қилган фуқаролар ҳисобланиши;

- ўзини ўзи банд қилган фуқароларга меҳнат гувоҳномаси меҳнат органлари томонидан уларнинг доимий яшаш жойидан қатъи назар (экстерриториаллик принципи бўйича) пулли асосида берилиши;

- ушбу тўловларни ундиришдан тушган тушумларнинг бир қисми ўзини ўзи банд қилганларнинг пенсия суғуртасини таъминлашга мақсадли йўналтирилади;

- вақтинчалик меҳнат гувоҳномалари берилган санадан бошлаб ва улар амал қилишининг бутун даври пенсияни ҳисоблаб чиқариш учун фуқароларнинг меҳнат стажига ҳисобланиши белгиланди;

- ташкилотлар томонидан ўзини ўзи банд қилган фуқароларни шартнома асосида хизматлар кўрсатиш ва ишларни бажариш бўйича фаолиятга жалб қилишга рухсат берилди. Бунда кўрсатиб ўтилган фуқаролар меҳнатига ҳақ

тўлаш ягона ижтимоий тўловни ҳисоблаб чиқиш объекти бўлмаслиги кўрсатиб ўтилди.

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 8 июнда “Тадбиркорлик фаолияти ва ўзини ўзи банд қилишни давлат томонидан тартибга солишни соддалаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4742-сон қарори эълон қилинди. Унга асосан 2020 йил 1 июлдан ўзини ўзи банд қилган шахслар шуғулланиши мумкин бўлган фаолият (ишлар, хизматлар) турлари рўйхати кенгайтирилди.

2020 йил 1 июлдан бошлаб ўзини ўзи банд қилган шахсларни рўйхатга олиш хабар бериш тартибида ўзини ўзи банд қилган сифатида рўйхатдан ўтганликни тасдиқловчи матрицали штрих код (QR-код) берган ҳолда махсус мобиль илова ёхуд солиқ тўловчининг шахсий кабинетини орқали амалга оширилиши ҳамда вақтинчалик меҳнат гувоҳномаларини бериш тартиби бекор қилинди;

2020 йилдан бошлаб ўзини ўзи банд қилган шахслар ижтимоий солиқни ўзини ўзи банд қилган шахс сифатида фаолият юритган кунлардан қатъи назар базавий ҳисоблаш миқдорининг камида 50 фоизи миқдорида тўлаши, бу сумманинг барчаси бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига йўналтирилиши белгиланди;

ўзини ўзи банд қилган шахслар ходимларни жалб қила олмаслиги ҳамда иш берувчи бўла олмаслиги белгиланди.

Интернет тармоғи орқали хизматларни амалга оширувчи фрилансинглар қуйидаги имкониятга эга бўлди;

- чет элдаги жисмоний ва юридик шахсларга кўрсатилган ишлар (хизматлар) учун — хорижий валютадаги тўловларни Ўзбекистон Республикасининг банкларидаги ҳисоб рақамларига қабул қилиш;

- шартнома расмийлаштирмасдан, келишув тўғрисидаги оммавий оферта қабул қилиш орқали чет эллик солиқ тўловчиларга хизматлар кўрсатиш.

Солиқ қўмитаси ўзини ўзи банд қилган шахсларни электрон рўйхатга олиш учун мобиль илова яратди.

Ўзини ўзи банд қилган шахслар учун назарда тутилган фаолият турлари билан шуғулланувчи, иштирокчилари сони камида уч нафар бўлган оилавий корхоналар айланмадан олинадиган солиқни белгиланган миқдордан 50 фоизга камайтирилган ставкада тўлаши белгиланди.

Хорижий мамлакатлар мисолида кўрайдиган бўлсак, Россия Федерациясида дастлаб ўзини ўзи банд қилиш тушунчаси 1990 йил 25 декабрдаги “Ташкилотлар ва тадбиркорлик фаолияти тўғрисида”ги Қонунда кўрсатиб ўтилган.

Бу қонунда “ўзини-ўзи банд қилиш” деганда-ўзининг шахсий маблағлари ҳисобидан кичик меҳнат фаолияти билан шуғулланувчи шахслар деб таъриф берилган[6].

Йиллар давомида Россия Федерациясида ўзини ўзи банд қилган шахсларни солиққа тортиш тартиби бўйича бир қанча таклифлар ҳам берилган. Аксарият ҳолларда бу таклифлар ҳукумат томонидан қабул қилинмаган.

2018 йилдан бошлаб синов тариқасида “Профессионал даромаддан олинадиган солиқ” деб номланган махсус солиқ режими қабул қилинди¹.

Бу синов тариқасидаги режим 01.01.2019 дан 31.12.2028 йилгача амалга оширилиши белгилаб қўйилди.

2020 йилда бу режимда Россия Федерациясининг 19 та ҳудуди қамраб олинди. Тажриба ўзини оқлагач 2020 йил 1 июлдан бошлаб ушбу синов тариқасидаги солиқ режими бутун мамлакат ҳудудига татбиқ этила бошланди.

Ушбу солиқ режими мамлакатда 10 йил давомида амалиётда қўлланилиши белгиланган.

Ушбу солиқ турини танлаш ихтиёрий тартибда амалга оширилади.

Профессионал даромаддан олинадиган солиқ режимига ўтган жисмоний шахслар ва яққа тартибдаги тадбиркорлар фаолияти натижасида олинган даромаддан 4 ёки 6 фоизли имтиёзли ставкада солиқ тўлашлари мумкин.

Бу ноқонуний тадбиркорлик фаолияти учун жарима олиш хавфисиз қонуний равишда бизнес юритиш ва ярим кунлик ишлардан даромад олиш имконини беради. 1-жадвал маълумоти.

1-жадвал

Россия Федерациясида “Профессионал даромаддан олинадиган солиқ” тўғрисида маълумот

№	Имкониятлар	Изоҳ
1	Ҳисобот ва декларациялар тақдим этилмаслиги	Декларация тақдим этиш шарт эмас. Солиқ тўловчининг тўғрисидаги маълумотлар дастурга киритилганлиги сабабли, тўловлар амалга оширилганда даромадлар ҳисоби автоматик тарзда мобиль дастур орқали олиб борилади

¹ Указа Президента РФ от 07.05.2018 № 204 «О национальных целях и стратегических задачах развития Российской Федерации на период до 2024 года» разработан законопроект, который был принят Госдумой, одобрен Советом Федерации. Речь идет о Федеральном законе от 27.11.2018 № 422-ФЗ «О проведении эксперимента по установлению специального налогового режима “Налог на профессиональный доход” в городе федерального значения Москве, в Московской и Калужской областях, а также в Республике Татарстан (Татарстан)».

2	Ишлар ва хизматларни амалга оширганлик учун чек дастурда автоматик тарзда шакллантирилади	Тўловлар амалга оширилганда назорат касса машинаси чекини бериш зарурати йўқ. Чек «Мой налог» мобиль иловаси орқали автоматик тарзда шакллантирилади
3	Ижтимоий тўловларни амалга оширмаслик мумкин	Пенсия жамғармасига тўловларни амалга ошириш ихтиёрий тартибга асосланган
4	Якка тартибдаги тадбиркор бўлмасдан қонуний фаолият юритиш	Якка тартибдаги тадбиркор сифатида рўйхатдан ўтиш талаб этилмайди. Даромад суммаси мобиль илова орқали аниқланади
5	Солиқ чегирмасининг мавжудлиги	Ҳисобот йили учун чегирма суммаси - 10 000 рубль
6	Солиқни тўлаш учун ҳисоб-китоб ишларини амалга ошириш шарт эмас	Солиқ суммаси дастур орқали автоматик ҳисобланади. Тўлов муддати - кейинги ойнинг 28-санасидан кечиктирмай
7	Қулай солиқ ставкалари	4% — жисмоний шахслардан олган даромадларидан. 6% — ЯТТ ва юридик шахслардан олинган даромадлардан
8	Интернет каналлари орқали рўйхатдан ўтиш	Рўйхатдан ўтиш учун солиқ органларига боришнинг зарурати йўқ. Рўйхатдан ўтиш тартиби - мобиль илова орқали; - ФСХ электрон сайти орқали; - Давлат хизматлари маркази орқали
9	Фаолиятни асосий иш жойи мавжуд бўлганда ҳам амалга ошириш	Иш ҳақи даромад сифатида ҳисобга олинмайди. Асосий иш жойи бўйича иш стажи ҳисобланишига ҳеч қандай таъқиқ йўқ. (Фаолиятни асосий иши бўлса ҳам амалга ошириш мумкин)

Белоруссия Республикасида ўзини ўзи банд қилиш фаолиятини кўрадиган бўлсак, ушбу мамлакатда ҳам Россия Федерациясидагидек “Профессионал даромаддан олинадиган солиқ” мавжуд.

Ушбу солиқ тури жисмоний шахслар учун 2023 йил 1 январдан жорий этилган махсус солиқ режимидир.

Махсус солиқ режимига ўтиш ихтиёрий равишда амалга оширилади.

Профессионал даромаддан олинадиган солиқ режимини қўллаш учун жисмоний шахс электрон платформадан - “Профессионал даромаддан олинадиган солиқ” иловасини танлаши лозим.

Қуйидаги жисмоний шахслар ушбу солиқнинг тўловчилари ҳисобланади:

- ҳукумат томонидан белгилаб қўйилган фаолият турлари билан шуғулланувчилар²;

- мулкдан ижарага бериш учун фойдаланувчилар;

Ушбу фаолият турлари билан шуғулланувчилар ишчи ёллаш ҳуқуқига эга эмас. Ушбу солиқни хусусиятлари бўйича кенгроқ тўхталсак. 2-жадвал маълумоти.

2-жадвал

Белоруссия Республикасида “Профессионал даромаддан олинадиган солиқ” тўғрисида маълумот

№	Имкониятлар	Изоҳ
1	Ҳисобот ва декларациялар тақдим этилмаслиги	Солиқ тўловчининг тўғрисидаги маълумотлар дастурга киритилганлиги сабабли, тўловлар амалга оширилганда даромадлар ҳисоби автоматик тарзда мобиль дастур орқали олиб борилади
2	Фаолиятни амалга оширганда назорат касса машинасидан фойдаланиш зарурати йўқ	Тўловлар амалга оширилганда назорат касса машинаси чекини бериш зарурати йўқ. Чек мобиль илова орқали автоматик шакллантирилади
3	Тўланган солиқ суммаси қуйидагиларни ўз ичига олади	- жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғини; - хунармандчилик фаолияти учун тўлов; - якка тартибдаги тадбиркорлар томонидан тўланадиган ягона солиқ; - Беларуссия Республикаси жисмоний шахслари учун аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш бўйича давлат бюджетига ва бюджетдан ташқари фондларига мажбурий суғурта бадалларини
4	Фаолиятни тўхтатиш тартиби	Солиқ тўловчининг ташаббуси билан: - қарор қабул қилинган кундан бошлаб (<i>дастур орқали хабардор қилинади</i>) Солиқ органининг ташаббуси билан: - Рўйхатда келтирилган фаолият тури билан шуғулланса;

² Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 8 декабря 2022г. №851 «О перечне видов деятельности»

		<p>- Фуқаронинг вафот этиши ёки суднинг вафот этган деб чиқарган қарорига асосан</p> <p>- Фуқаронинг суд томонидан бедарак йўқолган ёки муомалага лаёқатсиз деб топиш тўғрисидаги қарорига асосан;</p>
5	Солиқ чегирмасининг мавжудлиги	<p>Чегирма суммаси - 2000 белорус рубли миқдориди.</p> <p>Ишлатилмай қолган чегирма суммасини фаолиятни тўхтатмаслик шарти билан кейинги йилга кўчириш мумкин</p>
6	Солиқни тўлаш учун ҳисоб-китоб ишларини амалга ошириш шарт эмас	<p>Солиқ суммасини дастур автоматик ҳисоблайди ва солиқ тўловчини олдинги ой учун, кейинги ойнинг 10-санасидан кечиктирмай солиқни тўлаш тўғрисида хабардор қилади.</p> <p>Тўлов муддати - кейинги ойнинг 22-санасидан кечиктирмай.</p>
7	Қулай солиқ ставкалари	<p>10% миқдориди:</p> <p>- жисмоний шахслардан олган даромадларидан (<i>қиймати аҳамиятга эга эмас</i>).</p> <p>- хорижий компаниялар, хорижий якка тартибдаги тадбиркорлардан (<i>қиймати аҳамиятга эга эмас</i>).</p> <p>- Беларуссия Республикасида ҳисобда турган юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорларлардан (<i>йилига 60 000 Беларусь рублидан ошмаган миқдорда</i>)</p> <p>Пенсионерлар учун</p> <p>4% миқдориди (<i>давлат ва давлатдан таиқари ижтимоий ҳимоя жамгармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан озод қилинади</i>)</p>
		<p>20% миқдориди:</p> <p>- Беларуссия Республикасида ҳисобда турган юридик шахслар ва якка тартибдаги тадбиркорларлардан (<i>йилига 60 000 Беларусь рублидан ошган миқдорда</i>)</p> <p>4% миқдориди (<i>давлат ва давлатдан таиқари ижтимоий ҳимоя жамгармасига мажбурий ажратмалар тўлашдан озод қилинади</i>)</p>
8	Рўйхатдан ўтиш тартиби	<p>Рўйхатдан ўтиш учун солиқ органларига боришнинг зарурати йўқ.</p> <p>Рўйхатдан ўтиш тартиби</p> <p>- мобилъ телефони ёки компьютерига “Профессионал даромадга</p>

		солиқ” мобилъ иловасини юклаш орқали амалга оширилади; - ушбу дастур худудий солиқ органларининг маълумотлар базасига интеграция қилинган
9	Фаолиятни асосий иш жойи мавжуд бўлганда ҳам амалга ошириш имконияти борлиги	Ушбу йўналишда ишлаш фуқаронинг асосий иш жойи бўйича иш стажи ҳисобланишига алоқаси йўқ. (Фаолиятни асосий иши бўлса ҳам амалга ошириш мумкин) Ушбу йўналишдан олинган иш ҳақлари суммаси солиқ солинадиган даромадлар таркибига киритилмайди.

Америка Қўшма штатларида ҳам ўзини ўзи банд қилиш фаолияти билан шуғулланиш мумкин. Ҳар қандай даромад олишга қаратилган фаолият тури бизнес ҳисобланади. Қуйидагиларни инобатга олган ҳолда ҳам:

- ўзи учун меҳнат қилиш ва тўлиқ кун ҳисобида эмас;
- ишдан бўш вақтларида ёлланма меҳнатдан даромад(кечаси, дам олиш кунлари);

- якка тартибда ёки шерикчилик фаолияти асосида олган даромадларидан;

Агар фаолият даромад келтирса, чораклик даромад солиғи тўлаш мажбуриятини келтириб чиқаради. Бундан ташқари ижтимоий таъминотга мажбурий тўлов ва тиббий хизматлар учун тўловлар амалга оширилиши шарт³

Америка Қўшма Штатларида мустақил бизнес билан шуғулланувчи тадбиркор даромад солиғини прогрессив ставкада ва ижтимоий суғурта ва тиббиёт суғуртасига бадаллар тўлайди. Биргаликда бу бадаллар ўзини ўзи иш билан таъминлаш солиғи деб ҳам аталади. Ишчилар ва тадбиркорлар учун бадал ставкалари бир хил.

Даромад солиғининг етти та ставкаси мавжуд: 10%, 12%, 22%, 24%, 32%, 35% ва 37%. Қайси солиқ ставкасини қўллашда солиқ тўловчининг мақоми ва даромади муҳим аҳамиятга эга.

Қўшма Штатларда прогрессив солиқ тизими мавжуд бўлиб, турли ставкалар учун турли даромад чегаралари мавжуд. Яъни, шахснинг даромади турли чегараларга тушиб, турли ставкаларда солиққа тортилиши мумкин.

Энг юқори ставка унда бутун даромаддан ушбу ставкада солиқ ҳисоблаб чиқилишини англатмайди, белгиланган меъёрдан ошган даромаднинг қисми белгиланади. Бироқ, юқори даромадли одамлар юқори солиқ тўлайдилар.

³ Интернет маълумотлари асосида шакллантирилди

№	Даромад суммаси (АҚШ доллори)	Солиқ ставкаси (%)	Изоҳ
1	0 дан 11 000 гача	10	10% солиқ солинадиган даромаддан
2	11 001 дан 44 725 гача	12	1 100 плюс 12% 11 000 дан юқори суммага
3	44 726 дан 95 375 гача	22	5 147 плюс 22% 44 725 дан ошган суммага
4	95 376 дан 182 100 гача	24	16 290 плюс 24 % 182 100 дан ошган суммага
5	180 101 дан 231 250 гача	32	37 104 плюс 32% 182 101 дан ошган суммага
6	231 251 дан 578 125 гача	35	52 832 плюс 35% 231 250 дан ошган суммадан
7	578 126 дан	37	174 238.25 плюс 37% 578 125 дан ошган суммадан

Даромад чегаралари ҳар йили инфляция даражасига қараб, яшаш нархининг ошиши билан солиқларнинг ошишига йўл қўймаслик учун тузатилади.

Ижтимоий суғурта учун бадал 12,4% (*маълум миқдордаги даромадга қадар, ундан ортисига бадал ушланмайди*) тиббий хизматлар учун тўлов даромаддан 2,9% ни ташкил этади.

Ходимлар учун бадаллар иш ҳақини тўлашда иш берувчи томонидан ушлаб қолинади, тадбиркорлар уларни ўзлари ҳисоблаб чиқадилар ва тўлайдилар. Бундан ташқари, ходимлар бадалларнинг фақат ярмини тўлайдилар, иккинчи қисми иш берувчи томонидан тўланади. Тадбиркорлар ўз бадалларини мустақил равишда тўлайдилар, аммо чегирмаларни қўллаш имкониятини ҳисобга олган ҳолда.

Хулоса ва таклифлар

Хулоса сифатида шунни айтиш мумкинки дунё амалиётида ўзини ўзи банд қилиш фаолияти билан шуғулланувчилар турли даражада ва турли ставкаларда солиқ тўланар экан. Сабаби ҳар бир мамлакат ўзининг ижтимоий, иқтисодий сиёсатини ички имкониятлари ва харажатларидан келиб чиқиб турлича олиб боради.

Жаҳон тажрибасини инобатга олган ҳолда Ўзбекистонда ўзини ўзи банд қилиш фаолияти билан шуғулланувчиларни солиққа тортишда куйидаги таклифларни бермоқчимиз:

- Россия Федерацияси тажрибасидан келиб чиқиб ўзини ўзи банд қилган субъектларга пасайтирувчи солиқ ставкаларини қўллаш. Бунда юридик ва жисмоний шахслардан олган даромадларига қараб солиқ ставкаларини алоҳида белгилаш;

- ўзини ўзи банд қилган шахсларни даромадини солиққа тортишда адолатли тизим яратиш мақсадида унга чегирмалар бериш ёки баъзи бир харажатларни чегириш имкониятини бериш;

- хорижий мамлакатлар тажрибасидан келиб чиқиб, ўзини ўзи банд қилган шахслар фаолиятларини амалга ошириш жараёнларида назорат касса машинасини мажбурий тартибда қўллашни бекор қилиш;

- Белоруссия Республикаси тажрибасидан келиб чиқиб, солиққа тортиш жараёнида қулай солиқ ставкаларини ишлаб чиқиш. Солиқ ставкаларини белгилашда фуқаронинг ижтимоий ҳолатини (нафақада, ногирон) эканлигини инобатга олиш

- Субъект бир йил учун белгиланган солиқ чегирмасини бутунлай фойдаланмай қолган тақдирда. Кейинги йил ҳам фаолиятини амалга ошириш шarti билан чегирманинг қолган қисмидан фойдаланиш имкониятини бериш.

Ушбу таклифларнинг амалга киритилиши солиқ тўловчиларнинг қонуний фаолият олиб боришини рағбатлантиради.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. Файзиев, Ф. А. (2023). ЎЗБЕКИСТОНДА ЎЗИНИ ЎЗИ БАНД ҚИЛИШ: РИВОЖЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ ВА СОЛИҚ ТИЗИМИДАГИ ЎРНИ. *Gospodarka i Innowacje.*, 42, 426-434.
https://gospodarkainnowacje.pl/index.php/issue_view_32/article/view/2099
2. Файзиев Фаррух Абдуллахожаевич. (2023). КЎЧМАС МУЛКНИ СОЛИҚҚА ТОРТИШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ. *World Scientific Research Journal*, 21(1), 232–247. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2881>
3. Курбонов, М. (2020). Зарубежный опыт эффективного использования финансовых ресурсов государственных целевых фондов. *Экономика И Образование*, 1(5), 163–166. извлечено от https://inlibrary.uz/index.php/economy_education/article/view/4823
4. Қличев, Б. (2021, сентябрь 30). Меҳнат мотивациясида моддий рағбатлантириш таҳлили. Молия-банк тизимида илм-фан, таълимнинг инновацион инфратузилмасини шакллантириш ва ривожлантиришда тошкент молия институтининг ўрни. Конференция материаллари тўплами, Тошкент, Ўзбекистон. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10531256>
5. Қличев, Б. (2021). Инновацион фаолиятда асосий воситалар таҳлилини ташкил этиш масалалари. Инновацион иқтисодиёт: муаммолар,

таҳлил ва ривожланиш истиқболлари. Қарши, Ўзбекистон.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10531216>

6. Klichev, B. (2014). Бошқарув ҳисобида баҳо шакллантиришни такомиллаштириш масалалари. Молия, 2014(5), 10–15.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10522860>

7. Қличев, Б. (2022). Истеъмолчи манфаатлари асосида маҳсулотга баҳо шакллантириш масалалари таҳлили. Iqtisodiyot: tahlillar va prognozlar, 4 (20)-сон, 170-175.

8. Қличев Бахтиёр Пардаевич. (2023). ОПЕРАЦИОН ФАОЛИЯТ НАТИЖАЛАРИНИ ИФОДАЛОВЧИ КЎРСАТКИЧЛАР ТАҲЛИЛИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 182–188. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2876>

9. Pardayevich, K. B. (2023). Analysis of the Maximum Volume of Production in Cement Production Enterprises in Uzbekistan. International Journal on Economics, Finance and Sustainable Development, 5(6), 1-8. Retrieved from <https://journals.researchparks.org/index.php/IJEFSD/article/view/4460>

10. Қличев, Б. (2021). Хўжалик юритувчи субъектларда ишбилармонлик фаоллиги таҳлили. Актуар молия ва бухгалтерия ҳисоби, 1 (3)-сон, 1-9. Retrieved from <https://finance.tsue.uz/wp-content/uploads/2021/06/4.-Қличев-Б.pdf>

11. Қличев, Б. (2021, ноябрь 19). Ички аудит хизмати фаолиятида иқтисодий таҳлилни такомиллаштириш масалалари. Рақамли иқтисодиёт шароитида солиқ маъмуриятчилиги ва халқаро солиққа тортиш механизмини такомиллаштириш. Халқаро конференция материаллари тўплами. Тошкент, Ўзбекистон. <https://doi.org/10.5281/zenodo.10531234>

12. Пардаевич, Қ. Б. (2023). Хўжалик юритувчи субъектларда операцион фаолиятида ишлаб чиқариш ҳажмини ифодаловчи кўрсаткичлар таҳлили. *Scientific Journal of “International Finance & Accounting*, (2), 2181-1016.

13. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТДА ЭКСПОРТ-ИМПОРТНИ СОЛИҚҚА ТОРТИШ ТАРТИБИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 176–181. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2875>

14. Пардаев Файзулла Ғаффарович, & Мухиддин Абдуллаевич Қурбонов. (2023). ИСТИҚБОЛДА ҚЎШИЛГАН ҚИЙМАТ СОЛИҒИ ХИСОБИНИ ЮРИТИШДА АВТОМАТЛАШТИРИЛГАН ДАШБОРДЛАРДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШ. World Scientific Research Journal, 21(1), 189–196. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2877>

15. Қурбонов Мухиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА БЮДЖЕТ НАЗОРАТИНИНГ ТИЗИМЛИ

ТАҲЛИЛИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 197–210. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2878>

16. Қурбонов Муҳиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА НАЗОРАТ ОРГАНЛАРИ ФАОЛИЯТИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. World Scientific Research Journal, 21(1), 221–231. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2880>

17. Қурбонов Муҳиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТ ШАРОИТИДА ДАВЛАТ МОЛИЯВИЙ НАЗОРАТИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 248–259. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2882>

18. Муҳиддин Абдуллаевич Қурбонов, & Эргашев Уйғун Жабборович. (2023). КАМЕРАЛ СОЛИҚ ТЕКШИРУВИДА ИНСОН ОМИЛИНИ КАМАЙТИРИШДА СМАРТ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИСТИҚБОЛЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 260–268. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2883>

19. Қурбонов Муҳиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТНИ КАМАЙТИРИШДА ЭКСПОРТ-ИМПОРТ ОПЕРАЦИЯЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 269–275. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2884>

20. Қурбонов Муҳиддин Абдуллаевич. (2023). ХУФИЁНА ИҚТИСОДИЁТГА КУРАШИШ ЖАРАЁНИДА БЮДЖЕТ ИНТИЗОМИНИ МУСТАҲКАМЛАШНИНГ ЗАРУРЛИГИ. World Scientific Research Journal, 21(1), 153–165. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2873>

21. Ibragimov, G. A. (2021). Business Analysis In The Digital Economy. Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry, 12(7), 4543–4549.

22. Ibragimov G. (2022). Introduction of digital solutions to the economy of Uzbekistan: problems and solutions. International Journal of Research in IT and Management (IJRIM), 12(9), 34-39. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRIM2Sep22-Uzb-1.pdf>

23. Ibragimov G. (2022). Keeping records of imported goods while improving customs administration in Uzbekistan. International Journal of Research in Finance and Marketing (IJRFM), 12(11), 30-34. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRFM3Nov22-Uzb.pdf>

24. Ibragimov G. (2023). Problems of training financial analysts in the republic of Uzbekistan. International Journal of Research in Economics and Social Sciences (IJRESS), 13(06), 108-115. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRESS11June23-Uzb.pdf>

25. Ibragimov G. (2022). Digitalization of the economy of Uzbekistan: experience and prospects. *International Journal of Research in Economics and Social Sciences (IJRESS)*, 12(05), 102-109. Retrieved from <https://euroasiapub.org/wp-content/uploads/IJRESS10-May2022.pdf>
26. Ibragimov, G., & Yakubov, U. (2015). Agricultural Development in Uzbekistan. *SCIENTIFIC ENQUIRY IN THE CONTEMPORARY WORLD: THEORETICAL BASICS AND INNOVATIVE APPROACH*, 74. Retrieved from https://bmpubgroup.com/assets/1_26_4_1.pdf#page=75
27. Нурманов, У. А. (2022). ИҚТИСОДИЁТНИ ГЛОБАЛЛАШУШ АСОСЛАРИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ. "Экономика и туризм" международный научно-инновационной журнал, 4(6). Retrieved from <http://interjournal.uz/index.php/journals/article/view/82>
28. Нурманов, У. А. (2022). ХЎЖАЛИК СУБЪЕКТЛАРИДА ЖОРИЙ АКТИВЛАР ВА УЛАРНИНГ ТАҲЛИЛИЙ КЎРСАТКИЧЛАРИ. *Журнал Инновации в Экономике*, 5(2). Retrieved from <https://tadqiqot.uz/index.php/economy/article/view/4757>
29. Рахимов М.Ю. Иқтисодиёт субъектлари молиявий ҳолатининг таҳлили. Ўқув қўлланма.-Т.; "Iqtisod-Moliya", 2013. -390 б.
30. Gayratjon Ibragimov Artikovich. (2022). GLOBAL DIGITALIZATION AND THE PLACE OF UZBEKISTAN. IV ФОРУМ «ЭКОНОМИКА В МЕНЯЮЩЕМСЯ МИРЕ» 2022 май КАЗАНЬ-ТАШКЕНТ), Казань-Ташкент. <https://doi.org/10.5281/zenodo.6627529>
31. Султанов Махмуд Ахмедович. (2023). ИНВЕСТИЦИЯ ФОНДЛАРИДА ДИВИДЕНД СИЁСАТИ ВА УНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎЛЛАРИ. *World Scientific Research Journal*, 16(1), 163–169. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2714>
32. Ибрагимов, Г. А. (2023). ЦИФРОВИЗАЦИЯ ЭКОНОМИКИ И ВОПРОСЫ БЕЗОПАСНОСТИ. *Gospodarka i Innowacje.*, 68-73.
33. Sultanov, M. (2023). Features of Dividend Allocation and Taxation in Investment Funds of Uzbekistan. *Asian Journal of Technology & Management Research (AJTMR) ISSN*, 2249(0892).
34. Yakubov U. (2021). IMPROVEMENT OF ACCOUNTING AND METHODOLOGY IN ORGANIZATION OF JOINT VENTURES. *Экономка и бизнес: теория и практика.* 4-2 (74). ISSN 2411 0450.
35. Yakubov U. (2022). MODELING THE ANALYSIS OF FOREIGN ECONOMIC ACTIVITY. *Web of scientist: International scientific research journal* ISSN: 2776-0979, Volume 3, Issue 2
36. Yakubov Ulugbek. (2023). ISSUES OF ASSESSING THE JOINT ACTIVITY OF BUSINESS ENTITIES. *American Journal of Interdisciplinary*

- Research and Development*, 14, 57–61. Retrieved from <https://ajird.journalspark.org/index.php/ajird/article/view/557>.
37. Якубов, У. (2023). КОРХОНАНИНГ ТАШҚИ ИҚТИСОДИЙ ФАОЛИЯТИНИ КОМПЛЕКС ТАҲЛИЛИ. *Евразийский журнал права, финансов и прикладных наук*, 3(4), 132–139. извлечено от <https://in-academy.uz/index.php/EJLFAS/article/view/12603>.
38. Nargiza Samadova. (2023). INFORMATION SOURCES OF ECONOMIC COMPETENCE ANALYSIS OF ECONOMIC SUBJECTS AND THEIR CLASSIFICATION. *Academia Repository*, 4(12), 278–283. Retrieved from <https://academiarepo.org/index.php/1/article/view/290>
39. Tulaev, M. (2020). Учет корпоративных облигаций. *Архив научных исследований*, 1(25). извлечено от <https://ejournal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/2783>
40. Samadova Nargiza Rasulovna. (2022). ANALYSIS OF INDICATORS REPRESENTING THE ECONOMIC POTENTIAL OF ECONOMIC ENTITIES AND ITS DISTINCTIVE FEATURES. *European Journal of Research Development and Sustainability*, 3(11), 108-111. Retrieved from <https://www.scholarzest.com/index.php/ejrds/article/view/2960>
41. Sagdillayeva, Z. A. (2023). BUSINESS ANALYSIS IS A NEW DIRECTION OF ANALYTICAL WORK. *Intent Research Scientific Journal*, 2(6), 93-104.
42. Asanaliyeva, S. Z. (2022). ASSESSMENT OF THE FINANCIAL STABILITY OF THE ENTERPRISE. *湖南大学学报 (自然科学版)*, 49(10). Retrieved from <https://johuns.net/index.php/publishing/454.pdf>
43. Yuldasheva Umida Asanaliyeva. (2023). TAX POTENTIAL AS AN INDICATOR OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF THE REGION. *European Journal of Emerging Technology and Discoveries*, 1(8), 41–45. Retrieved from <https://europeanscience.org/index.php/1/article/view/305>
44. Yuldasheva Umida Asanaliyeva. (2023). THEORETICAL APPROACHES TO THE CONCEPT OF "TAX POTENTIAL" AND METHODS OF ITS ASSESSMENT. *European Journal of Emerging Technology and Discoveries*, 1(8), 21–25. Retrieved from <https://europeanscience.org/index.php/1/article/view/302>
45. Tulaev, M. (2021). МҲХС БЎЙИЧА МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТ: ТАЙЁРЛАШ ВА АВТОМАТЛАШТИРИШ. *Архив научных исследований*.
46. Tulaev, M. (2019). Финансовая отчетность: на пути соответствия национальным и международным стандартам. *Архив научных исследований*, 1(1). извлечено от <https://ejournal.tsue.uz/index.php/archive/article/view/723>

47. Tulayev M., Axmedov A. (2023). Balansning tarkibiy tuzilishi va unga ta'sir etuvchi omillar. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 8, 71-77
48. Тулаев Мирзакул Саламович. (2023). КОРХОНАЛАРНИНГ МОЛИЯВИЙ ФАОЛИЯТИНИ ТАШҚИ АУДИТОРЛАР ТОМОНИДАН ТЕКШИРИШ МАСАЛАЛАРИ . World Scientific Research Journal, 16(1), 252–258. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2724>
49. Tulayev M. (2023). Moliyaviy hisobotning halqaro standartlari bo'yicha moliyaviy hisobot: tayyorlash va avtomatlashtirish. YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT, 6, 134 -138.
50. М.Ю.Рахимов. (2023). МОЛИЯВИЙ ҲИСОБОТ ТАҲЛИЛИ: МУАММО ВА ЕЧИМЛАР. World Scientific Research Journal, 21(1), 211–220. Retrieved from <http://www.wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2879>
51. Қличев Бахтиёр Пардаевич. (2023). ХЎЖАЛИК ЮРИТУВЧИ СУБЪЕКТЛАРДА ОПЕРАЦИОН ЦИКЛ ТАҲЛИЛИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ МАСАЛАЛАРИ . World Scientific Research Journal, 16(1), 196–203. Retrieved from <http://wsrjournal.com/index.php/wsrj/article/view/2718>